

pp. 12-14 que són de cap al mateix temps que la primera versió conservada de l'*Aitlàntida*

SAFATA, de l'àr. *safat* 'cistella de fulles de palma', 'estri on les dones posen els perfums i altres objectes'. □ 1.ª doc : 1695.

En un doc. de Valls, *AlcM*; i el *DAG* el cita en dos inventaris de Cervera de 1789; *assafata* en un inv. barceloní de 1821 (*DAG*). «Se serví lo agasajo --- criats amb les golosines de melindros en *assafates*, i després amb les *assafates* de pa de pessic o bescuits d'ou ---», B. de Maldà (*Coll B V*, 211).

Del mateix origen el port. *acaçate* i el cast. *azafate* [1496], avui antiquat, a profit del portuguesisme *bandedeja*. El mot àrab ja és antic (sense relació amb *SAFA*, àr. *sahfa*): *safat* ja es documenta amb el sentit indicat en el conte més antic de les 1001 Nits (Iraq, S. x: Dieterici) i en *RMA* (p. 528), aquest amb la vaga definició 'estri, moble' («supellectilis»), i amb derivació en autors vells i castissos: *safati* 'el qui fa ventadors de gra' en l'oriental Yaqut (c. 1200) i *saffât* id. en Almakarî (marroquí de 1600 amb molt de vocabulari hispanoàrab medieval) etc. (Dozy, *Suppl* 1, 659). La documentació del mot català és bastant tardana i entre això i la correspondència cast.-port. *-ate/cat. -ata* es pot sospitar que el cat. el rebés del cast., però no hi ha raons decisives en pro ni en contra, car és fàcil que un mot d'aquest sentit sigui desatès pels historiadors del lèxic, i l'afegiment d'una *-a* en un mot d'aquesta terminació és possible: sigui per l'acció de sinònims com *panera* i *cistella*, sigui perquè ja en àrab es creés un nom d'unitat en *-a* al costat de *safat* pres com a nom genèric. D'altra banda el logud. i campid. *soffatta*, *saffatta* 'safata de servir el tè' (Wagner, *VRom* v, 126), que deuen ser presos del cat., no pas del cast (vista la *-a*), semblen indicar que el nostre mot ja devia ser usual cap als Ss. xv-xvi

Safatà, V. *tafetà Safelc*, *safelcar*, V. *safalcar* (FALÇ)

SAFENA, pres per via sàvia de l'àr. *safin* id. □ 1.ª doc : 1868, *SLitCosta*

En àrab ja el registra el Firuzabadí (c. 1400). A Europa és mot internacional, que ens va arribar per conducte del baix llatí. Per a l'origen del mot àrab, veg *DCEC*.

Safero, V. *safa*

+SAFI, hapax de Turmeda que sembla significar 'indigent, despullat, privat de recursos'. «Estar en pau és bell solaç / del poc que has, content seràs; / si tot ho vols, tot ho perdràs, / romandràs *safu*» (*Bons Amon*, *NCl* x, 157) Ha de ser afí al cast *zafio*, cast ant *çafio*, 'tosc, rústic, rude, ignorant' [1495], port. *sáfio* id. [c. 1510], però el sentit s'ha mantingut més acostat al de l'ètimon àrab *sáfî* 'pur', 'franc', que en cast.-port. sembla haver-se confós amb un parònim àrab *safih* «demens, stultus, ignorans» (*DCEC* iv, 792b20, 792a48) Des de la noció de 'franc de ---' es degué pas-

sar a 'lliure, despullat de', mentre que en cast. la idea de 'mancat de recursos' es traslladà de l'esfera econòmica a la intel·lectual, ajudant-hi la influència de *safih*.

SAFIR (pedra preciosa), del ll. *SAPPHIRUS*, i aquest, del gr. *σάπφειρος* id. □ 1.ª doc : 1258.

«Unum meus anulum com *saphiro*» a 1258, «xi *saffirs* minuti et perlas minutas» a. 1283 i bastantes cites més, dels Ss. xiv-xv en *InvLC*; *saffirs* en un doc. cancelleresc de 1313 (amb context a *ROBf*) (Finke, *Acta Ar.* III, 240). *AlcM* en dóna cites de Lull, Turmeda i docs. de 1270 i 1356; el *DAG* en el *Pecador Remut* de F. de Malla. També es troba antigament una variant *safi* (pl. *-is*): «e *safis* e jaspis e stopacis e robis» en el *Cavaller Tuglat* (*CoDoACA* XII, 104); «*çafis* clavats de la divina mena» en el Comanador Stela, 42 (S. xv).

Encara usada per Verdaguer: «Ensems aguayta 'l sol dintre l'Alhambra, / y ab son raig amorós umple la cambra, / crostada d'or, topacis y *safis* / y --- enrotlla als tres l'aureòla de glòria, / qu'és l'ombra dels elets de paradís», *Atl* (*Concl*, 32c). Sembla que el poeta el barrejava una mica (potser ajudant-hi una llicència poètica) amb *zèfir*: «só l'herba paratgívola, del test arrabassada: / tinc marges, sol y ombra, poncelles y *çefir*, / mes sens un bes del ayre flayró que m'ha bressada, / ¿què podré fer, digau-me, sinó plorà y morir?», *Atl*, x, 16b; i que no hi havia per part seva confusió completa ho mostra en un altre passatge, on li servia l'accentuació de *zèfir*. «l'Orèade s'enjoya y se perfuma, / la Nàyade se banya / en la fontana de llestosa escuma / --- / y en cada flor los *Cèfirs* amorosos / vehuen los ulls verdosos / de púdica Napea», *Atl* VII, 17 17. La forma *safi* es relaciona amb la cast. ant *çaffý* que documento en cast. antic al costat de *çafules* y *çafir* en *DCEC* iv, 793a24, i que explico com a deguda a l'àr. *safir* sinònim i germà oriental del mot grec. És clar que, sobretot en català, també es podria pensar en la reducció fonètica *-rs > -s*, amb ulterior propagació al singular (notem el nombre dels dos testimonis que hem citat), i, sobretot en castellà, en influència del catalanisme *rubi*.

DERIV : *Safiri* *Safiric* *Safirina* *Safira* per joc de mots amb *safar* i *mentira*

Safira, V. *safir* *Safiri*, *safiric*, *safirina*, V. *safir Saflada*, V. *flassada Safo*, *sàfol*, V. *safar Safona*, V. *safa* + *Safondo* («hondo», Sanelo, 125v^o), cf *DCEC* (ZAHURDA IV, 806, n 10) i *DECH* (HONDO III, 382a29-34) *Safor*, *safare(d)jar*, V. *safareig Safra* 'safata', V. *safa*

SAFRA, mot a penes documentat en cat. (manca *DAG*, Lab 1840-64) i no en el sentit de 'collita de la canya de sucre' (*SLitCosta*, 1868, probt. calc del *DAC. Esp*, 1869, o del cubà de Pichardo, 1836, d'on *DFa* i *AlcM*) sinó en el de 'certa mena de camp conreat': «de bestiar que entre en cultiva ni en *safra* ---» a 1312 (*GGC*, Tarr, 789), abans de tenir-lo en compte en l'estudi de l'obscura etimologia del port. *safra* 'collita',